

Забезпечення конкурентоспроможності України є неможливим без системного підходу до економічної безпеки, що передбачає поєднання структурних реформ, інституційних змін та активної державної політики розвитку. У довгостроковій перспективі саме баланс між інтеграцією, конкурентоспроможністю та економічною безпекою визначатиме здатність України до сталого економічного розвитку та повноцінної інтеграції в європейський економічний простір.

ЛІТЕРАТУРА

1. Balassa B. The Theory of Economic Integration. Homewood, 3.: Irwin, 1961
2. Sachs, J. D., & Warner, A. Economic Reform and the Process of Global Integration. *Brookings Papers on Economic Activity*. 1995. 1-118. <https://doi.org/10.2307/2534573>
3. Варналій З. С. Економічна безпекологія: сутність, особливості України в добу сучасних викликів та загроз. Київ. Знання України. 2025. С.358
4. Лизун М. Глобальні виклики регіональної валютної інтеграції. Тернопіль: Екон. думка, 2017. 426 с.
5. Лизун М.В. Випереджаюче економічне зростання: міжнародний та український аспекти : дис. ... к.е.н. : 08.00.02. – Тернопіль, 2007. – 207 с.
6. Портер М. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів. Київ: Наш Формат. 2019. 624 с.

УДК 338.242.4

Лизун М.В.

*Д.е.н., проф., професор кафедри міжнародної економіки
Західноукраїнський національний університет*

СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ КОМПЛЕКСНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України питання забезпечення безпеки набуває комплексного та багаторівневого характеру.

Особливої актуальності набуває регіональний вимір безпеки, оскільки саме регіони є простором безпосередньої реалізації державної політики, концентрації соціально-економічних, демографічних, інфраструктурних та гуманітарних викликів. Формування ефективної системи комплексної регіональної безпеки є необхідною передумовою збереження територіальної цілісності держави, стійкості суспільства та успішної післявоєнної відбудови.

Сучасний науковий дискурс щодо комплексної регіональної безпеки України зазнав трансформації після 2022 р., перемістивши акцент із загальнодержавного планування на розбудову локальної стійкості. Аналіз нормативної бази, зокрема Закону України «Про основи національного спротиву» [5] та оновленої Державної стратегії регіонального розвитку до 2027 р. [4], свідчить про делегування значної частини безпекових повноважень органам місцевого самоврядування, що робить громаду базовою одиницею національної безпеки.

Фундаментальні засади цієї трансформації досліджено у працях фахівців Національного інституту стратегічних досліджень. Зокрема, О. Резнікова у своїй монографії обґрунтовує модель національної стійкості, де регіональний рівень виступає головним адаптивним механізмом [6]. Розвиваючи цю думку в аналітичних доповідях, колектив авторів вказує на те, що регіональна безпека сьогодні є мультивекторною і включає не лише мілітарний захист, а й економічну та соціальну стійкість громад [1].

Питання енергетичної автономії регіонів як критичного фактора безпеки ґрунтовно розкрито у працях О. Суходолі. Автор пропонує перехід від жорстко централізованих енергосистем до гнучких регіональних Microgrids, що дозволяє громадам підтримувати життєдіяльність у режимі «острова» [7].

Комплексна регіональна безпека розглядається як інтегрована система взаємопов'язаних елементів, спрямованих на захист життєво важливих інтересів регіону, населення та держави загалом. Доцільно виділити такі стратегічні вектори комплексної регіональної безпеки:

1. Військово-безпековий вектор регіональної безпеки.

2. Економічна та фінансова безпека регіонів.
3. Соціально-гуманітарний вектор безпеки.
4. Інформаційна та кібербезпека регіонів.
5. Інституційний та євроінтеграційний вимір регіональної безпеки.

Військово-безпековий вектор залишається базовим елементом комплексної регіональної безпеки в умовах триваючої війни. Його ключовими складовими є територіальна оборона, захист критичної інфраструктури, координація між військовими адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Посилення ролі регіонів у системі національної оборони передбачає розвиток мережі укриттів, логістичних хабів, медичної інфраструктури та систем цивільного захисту. Важливим є також формування культури безпеки серед населення та підвищення рівня готовності громад до надзвичайних ситуацій.

Економічна безпека регіонів є фундаментом їхньої стійкості та здатності до відновлення. В умовах війни вона включає підтримку релокованого бізнесу, збереження виробничого потенціалу, диверсифікацію економічної структури регіонів та забезпечення фінансової спроможності територіальних громад. Стратегічним завданням є зменшення міжрегіональних диспропорцій, стимулювання інвестицій у безпечні регіони та розвиток кластерних ініціатив. Важливу роль відіграє інтеграція регіонів України до європейських економічних і логістичних мереж у контексті євроінтеграції [3].

Соціальна безпека регіонів охоплює захист прав внутрішньо переміщених осіб, забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я, соціальних послуг та збереження людського капіталу. Значні міграційні потоки, демографічні втрати та психологічні наслідки війни формують довгострокові ризики для регіонального розвитку. Особливої уваги потребує відновлення довіри між державою та громадянами, підтримка соціальної згуртованості та запобігання маргіналізації окремих територій і груп населення. Освітні та культурні ініціативи виступають важливими інструментами посилення регіональної стійкості.

Інформаційна безпека є критично важливим елементом у протидії гібридним загрозам. Регіони часто стають об'єктами інформаційно-психологічних операцій, спрямованих на дестабілізацію ситуації, поширення паніки та підрив довіри до влади. Стратегічними завданнями є розвиток регіональних комунікаційних стратегій, підвищення медіаграмотності населення, захист цифрової інфраструктури органів влади та місцевого самоврядування. Важливим є також забезпечення кіберстійкості критично важливих об'єктів на регіональному рівні.

Інституційна спроможність регіонів визначає ефективність реалізації безпекової політики. Посилення ролі місцевого самоврядування, міжрегіональної кооперації та партнерства з європейськими регіонами сприяє підвищенню рівня комплексної безпеки. Євроінтеграційний вектор передбачає гармонізацію регіональної безпекової політики з підходами ЄС [2], зокрема в межах концепції стійкості, цивільного захисту та регіонального розвитку. Використання інструментів політики згуртованості ЄС може стати важливим ресурсом для відновлення та модернізації українських регіонів.

Комплексна регіональна безпека України є багатовимірною системою, що поєднує військові, економічні, соціальні, інформаційні та інституційні компоненти. Стратегічні вектори її забезпечення повинні формуватися з урахуванням регіональної специфіки, воєнних викликів та довгострокових цілей європейської інтеграції.

Ефективна реалізація політики регіональної безпеки потребує узгодженості дій між державними та місцевими органами влади, залучення громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Саме регіони можуть і повинні стати ключовими осередками стійкості, відновлення та сталого розвитку України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економічна безпека України в умовах довготривалої війни. Експертно-аналітична доповідь. К.: НІСД, 2024. С. 71. URL:

<https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.08>

2. Лизун М.В., Ліщинський І.О. Глобальне управління в контексті формування світового економічного порядку. Наука молода. 2013. Вип. 20. С. 40-46.
3. Лизун М. Розвиток світової валютної системи крізь призму її елементів. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2016. № 4. С. 82–94.
4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр.: Постанова КМУ від 05.08.2020 № 695. Офіційний вісник України. 2024. № 92. Ст. 5310. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
5. Про основи національного спротиву: Закон України від 16.07.2021 № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20>
6. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. Київ: НІСД, 2022. С. 456. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-book.2022.01>
7. Суходоля О. М., Харазішвілі Ю. М., Рябцев Г. Л. Енергетична безпека України: перспективна модель управління ризиками: монографія / за ред. О. М. Суходолі. Київ: НІСД, 2023. 152 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-book.2023.01>